

Školitel: prof. Dušan Zahoranský

Student: MgA. Štěpán Soukup

Ročník: 6.

Odborný konzultant: prof. Tomáš Pospiszyl

Název: Dýmová hora

„Snažil jsem se ukázat, že svět lidí bez domova nejde vnímat jako nějakou bezpečně vzdálenou exotiku, že není od toho „našeho“ nějak nepropustně oddělené, naopak je jeho součástí – ať už materiálně, kdy vlastně recykluje naše přebytky a odpadky, nebo systémově.“

Štěpán Soukup, Dýmová hora, citát z úvodního textu disertace – str. 10

V českém vysokém školství existuje studijní bakalářský program Sociální práce. Vyučuje se například na Západočeské Univerzitě v Plzni, na Univerzitě Hradec Králové, nebo na Katedře sociální práce FF UK v Praze. Absolventky a absolventi se uplatňují v preventivních službách, při práci s osobami se sníženou soběstačností, nebo ve veřejné správě.¹

Ze zběžného pohledu by se mohlo zdát, že je naše společnost připravená sociální a materiální krize svého obyvatelstva adekvátně řešit. Přibližně desetiletý zájem doktoranda o život lidí bez domova odkrývá mnohem komplexnější a složitější obraz. Kapacity pečovatelské jsou nedostatečné, situace venku je extrémně dynamická. Příchody nových bezdomovců a bezdomovkyň mění dramaticky vztahy a chování skupin žijících na ulici. Křehká hranice mezi legální a nelegální formou obživy vyžaduje komplikovanou a lidsky náročnou spolupráci Policie, veřejné správy, charity a neziskových organizací.

Disertaci Štěpána Soukupa hodnotím velice pozitivně. Jedná se o autentický, společensky přínosný a poctivě odpracovaný tvůrčí a výzkumný počin. Disertace má tyto zásadní části:

- Kniha „Dýmová hora“ (2017-2025)
- Památník „Dýmová hora“ umístěný na rozraní Žižkova a Malešic (2018-2019)
- Sborník „BEZ-MOCI: místopis vyloučení a přehlížení“ (2019-2025)
- Výstava „Dýmová hora“ v Muzeu Města Prahy (2019)

Ve finální disertaci se neobjevují další Štěpánovi paralelní umělecké projekty. Ty s tématem života na periferii volně souvisí a doktorand se jim průběžně také intenzivně věnoval. Rozpracovaný dokumentární film o bezdomovectví (*spolupráce Jan Gogola*), projekty tematizující propad do existencionálních a životních krizí, nebo nelegální reklamní plochy ve městě (*například výstavní projekty: „Mirek Čáslavka“ Galerie NoD, společně s Janem Lešákem 2021 / Vanitas Galerie DOX, kurátor Otto M. Urban 2021*). Považuji to za důkaz, že doktorand ustál počáteční nejistoty, udržel pozornost a původní záměr dotáhnul do konce. Zpracoval vyčerpávající kroniku skupiny lidí a detailně popsal nelehkou situaci, ve které žili. Je těžší kritizovat práci, která je upřímně aktivistická. Aktivita Štěpána Soukupa se v mnohém překrývá s prací terénních pracovníků a pracovníků. A jistě lze najít způsoby, jak výstup disertace ještě zlepšovat. Odborníci a odbornice na sociální práci by ze Štěpánových rozhovorů zřejmě přesněji vyčetli, ve kterých fázích, byla u té které bytosti, šance na návrat do běžného života největší. Psycholožky a psychologové by si zase všimli, co osobnosti vytěsňují a jak se tlaku okolí účinně brání. Myslím si, že metodu, kterou si doktorand zvolil, adekvátně využil. Dospěl k přehlednému a informačně nabitému dvoj-textu (*kniha + sborník*). Svými uměleckými gesty na bytosti z Dýmové hory poukázal důstojným a empatickým způsobem (*památník Dýmová hora, výstava v Muzeu města Prahy*). Rozhovory, které v průběhu desetiletí s komunitou vedl, dali vzniknout bohaté kronice, ve které lze i díky precizní redakční práci vystopovat klíčové motivy (*násilí, vztahy, smích a radost, závislosti, záblesky důstojnosti, kriminalita*).

Doktorand ve své knize postoj vyložený respondenty a respondentkami komentuje minimálně. Sborník z konference proto slouží, jako jakýsi paralelní poznámkový aparát k pestré mozaice autentických rozhovorů. Spojení vytváří navzájem se doplňující mozaiku = skupinový portrét soudobého bezdomovectví v Praze.

¹ <https://kss.zcu.cz/socialni-prace/>

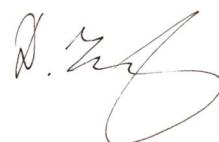
Velice si vážím doktorandovi dispozice spřátelit se s mnohdy velice komplikovanými osobnostmi. Štěpán si vybudoval důvěru široké skupiny bezdomovkyň a bezdomovců a ve vztahu s nimi nadále setrvává. Setkal a mluvil také s těmi, kteří v místě nákladového nádraží pracovali, nebo žili. Trpělivost a soustavnost s jakou doktorand do míst docházel, někdy čelil ohrožení, budí respekt. Podobně, jako jiné umělkyně a dobrovolníci, kteří jsou v dlouhodobém kontaktu s muži a ženami na ulici (*například projekt PRÁDELNA, Magda Kwiatkowská, kolektiv Aslido, Jako doma, Zuzana Kříčková*), je Štěpán vůči svým známým empatický a solidární. Silná byla také zkušenost, kdy jsme pod doktorandovým vedením, společně s nejmladšími studujícími AVU a ČVUT postavili malou chatku pro konkrétního bezdomovce. Za použití minimálních prostředků a recyklovaných materiálů jsme během dvou týdnů na podzim roku 2019 zhotovili malý domek, který jsme umístili do volné zeleně v Malešicích.

V knize *Public Servants*² (2016), která studuje sociálně angažované strategie, je závěrečná esej Bena Davise o úskalích angažovaného umění. Autor nejdřív klade otázku, do jaké míry angažované umělecké postoje nahrávají pozdnímu neoliberalnímu kapitalismu v tom, že dobrovolně přebírají a řeší agendy, které by v demokratickém zřízení měl garantovat stát. Kritický hlas z konzervativnějšího tábora Maureen Mullarkey zase tvrdí, že umění se rychle stává: „sebe-organizovanou skupinou promotérů vlastních představ o společném dobru“³.

V případě Štěpána Soukupa volba tématu disertace vychází z jeho dosavadního života a upřímného zájmu o problémy městské periferie. Disertace nenabízí konkrétní model řešení bezdomovectví, ale díky doktorátu se minimálně jedna skupina lidí žijících na okraji octla v důstojnějších životních situacích. Doktorandská práce Štěpána Soukupa je kritická k příčinám chudoby, nedostupnému bydlení, krátkodobým nesystémovým řešením a k nedostatečným kapacitám sociální péče v našem státě.

Ben Davis uzavírá svoji esej myšlenkou, že i když umění často otevírá otázky, na které není schopno samo odpovědět, bylo by „chybou nechat si ujít příležitost vztahovat se k aktuálním konfliktům a krizím, i kdyby se nakonec ukázalo, že řešení se nalézá v úplně jiných disciplínách.“⁴

Sdílím tento postoj, protože disertace Štěpána Soukupa je výstupem, kterého možné využití ukáže až blízka budoucnost. Věřím, že sborník a kniha se po definitivních úpravách, případně zapracování doporučení z diskuse u obhajoby, stanou užitečnou součástí studia Sociálních prací. Bude je možné také číst jako svébytnou umělecky uchopenou zprávu o místě a lidech z Dýmové hory. Děkuji Akademii za podporu a doktorandovi za dlouhodobou inspirativní spolupráci. Navrhuji udělení titulu Ph.D.

V Praze 28.11.2026

Prof. Dušan Zahoranský

² BURTON, Johana, JACKSON Shannon, WILDSON Dominic, *PUBLIC SERVANTS, Art and the Crisis of Common good*, The MIT Press, Cambridge Massachusetts, 2016

³ Str. 433. DAVIS, Ben, *A CRITIQUE OF SOCIAL PRACTICE ART: WHAT DOES IT MEAN TO BE A POLITICAL ARTIST?*

⁴ Str. 433. DAVIS, Ben, *A CRITIQUE OF SOCIAL PRACTICE ART: WHAT DOES IT MEAN TO BE A POLITICAL ARTIST?*